

Oceňování dřevin rostoucích mimo les

Metodika AOPK ČR v aktualizované verzi 2013

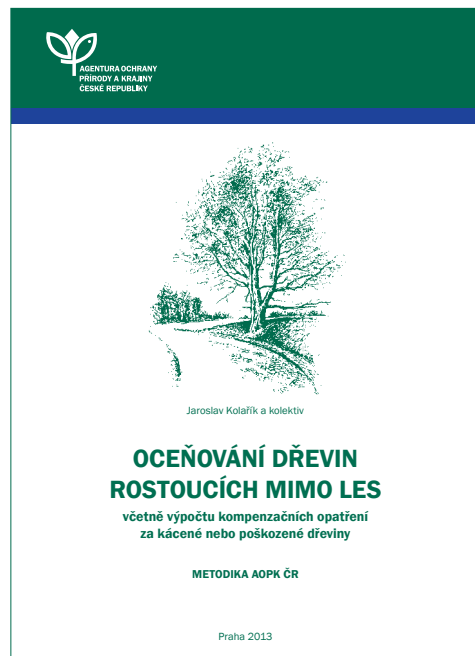
Pavel Štěrbá

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR se jako znalecký ústav v oborech ochrana přírody a ekonomika dlouhodobě věnuje vývoji v oblasti oceňování vybraných složek přírody a krajiny. Vedle metodiky oceňování dřevin rostoucích mimo les je pozornost věnována oceňování biotopů

a v poslední době byly zahájeny práce i na oceňování zvláště chráněných druhů organismů. Tento článek je věnován metodice oceňování dřevin rostoucích mimo les, která je v tomto směru nejdále a je prakticky využívána. AOPK ČR metodiku na konci roku 2013 vydala v aktualizované verzi.

Cílem metodiky oceňování dřevin je zjištění hodnoty dřevin – nikoliv jejich ceny. Foto: archiv Pixl-e

Počátky metodiky oceňování dřevin rostoucích mimo les ve smyslu popisu postupu výpočtu hodnoty dřevin sahají do roku 1992 (Machovec a kol., 1992). Již od počátku se jednalo o nákladovou metodu (hodnota dřevin odráží náklady potřebné pro vypěstování jedinců do určité velikosti a kvality), se zohledněním dalších faktorů, jako byla velikost koruny, průměr kmene, druh dřeviny, poloha stromu apod. Metodika od té doby prošla vývojem, resp. z jednoho základu vznikly dvě vývojové větve. Současná metodika AOPK ČR pochází z metodického přístupu rozpracovaného Ing. Kolaříkem, Ph.D. V průběhu uplynulých let se více či méně měnily vstupní charakteristiky, ale princip metodiky zůstal zachován (viz schéma postupu výpočtu).

Cena vs. hodnota

Používání zažitého spojení „oceňování dřevin“ není ve smyslu výpočtu hodnoty dřeviny, resp. ekologické újmy, která vznikla pokácením nebo poškozením dřeviny, zcela odpovídající podstatě pojmu. Cílem metodiky je zjištění hodnoty dřevin – nikoliv jejich ceny. Chápeme-li cenu jako sumu (finanční obnos), za kterou si daný produkt můžeme koupit, pak samozřejmě v souvislosti se vzrostlými stromy není vhodné používat termín „cena“. Pomocí metodiky AOPK ČR počítáme celkovou společenskou hodnotu dřevin, která v sobě obsahuje prvky jak ekologické a biologické povahy (prostřednictvím taxonu a dendrometrických

charakteristik – např. zajišťování mikroklimatu, životní prostor pro organismy apod.), tak prvky estetické a společenské v užším slova smyslu (charakteristický prvek v sídlech, volné krajině apod.). Metodiku AOPK ČR nelze použít k výpočtu ceny dřeva ve smyslu produkčním – jako suroviny pro další využití. To nijak nesnižuje fakt, že produkční funkce dřevin rostoucích mimo les může mít v některých situacích a lokalitách i významný praktický efekt pro život v konkrétní komunitě (dřevo použitelné v řezbářství, truhlářství, jako palivo apod.). Stejně tak nelze metodiku AOPK ČR použít k oceňování dřevin jako součásti nemovitostí, pro které se používá vyhláška Ministerstva financí č. 441/2013 Sb. (k provedení zákona o oceňování majetku – oceňovací vyhláška). Metodika AOPK ČR též není určena k oceňování škody ve smyslu újmy na majetku.

Nové prvky v metodice verze 2013

Praktické používání dosavadní verze metodiky (z roku 2009) přineslo několik zásadnějších podnětů, kterými se na základě zadání AOPK ČR začal zabývat vývojový tým pod vedením Ing. Jaroslava Kolaříka, Ph.D. Jednou z hlavních úprav byla změna přístupu k polohovému koeficientu. Zatímco do dosavadní verze metodiky byl začleněn polohový koeficient z oceňovací vyhlášky (tehdy vyhlášky č. 3/2008 Sb.), v aktuální verzi bylo od toho postupu upuštěno a polohový koeficient je nově počítán jako průnik dvou dílčích parametrů. Těmi jsou atraktivita umístění stromu (atraktivita stanoviště, resp. viditelnost dřeviny) a růstové podmínky stromu (stanovištní podmínky pro růst dřeviny). Např. soliterní strom rostoucí na návsi, v hlavní části zámeckého parku apod., tedy strom s velmi výraznou funkcí v daném prostoru, bude mít vyšší koeficient atraktivity stanoviště oproti stromu, který poroste např. jako součást větší skupiny na periferii. Jedinec rostoucí v dobrých stanovištních podmínkách bude mít naopak nižší koeficient růstových podmínek oproti stromu rostoucímu na kvalitativně horším stanovišti (u chodníku, komunikace, budovy apod.), protože nahrazení stromu, který rostl ve špatných stanovištních podmínkách, je nákladné a komplikované. Samostatnou položkou v rámci metodiky jsou památné stromy, které – jakožto

stromy s nejvyšším stupněm ochrany – mají dvojnásobnou hodnotu koeficientu.

Dalším významným novým parametrem začleněným do aktualizované metodiky je zohlednění prvků se zvýšeným biologickým potenciálem. Prvkem se zvýšeným biologickým potenciálem se rozumí místa na stromě (mikrohabitaty), která vykazují významně zvýšenou atraktivitu pro doprovodné organismy¹⁾. Mezi typické prvky můžeme zařadit např. dutiny, suché větve, trhliny, hnilobu nebo plodnice hub, přičemž úplný výčet prvků je uveden v metodice. Nutno zdůraznit, že se jedná o hodnocení prvků, které mají potenciál hostit další organismy (zejména xylobiontní), nikoliv jen prvků s prokázaným výskytem některého z organismů. Zapracování tohoto přístupu posouvá metodiku od technického hodnocení (nejen vzhledem ke stavu stromu jako takovému) směrem k podrobnějšímu hodnocení dřevin jako součástí ekosystému. Fungování dřevin jako biotopu pro organismy k vyčíslení společenské hodnoty dřevin nepochybně patří. V aktualizované metodice, která je nyní v prvním roce praktického využívání, je jako odpovídající maximální hranice pro dosažení hodnoty biologicky atraktivních prvků stanoveno 25 % celkové společenské hodnoty dřeviny. Zdali je to hodně nebo málo, ukáže až čas a získané zkušenosti. Máme za to, že jde o adekvátní hranici, která může v odůvodněných a prakticky dokladovatelných případech celkovou společenskou hodnotu dřeviny – stromu – navýšit. Prvotním impulsem pro začlenění uvedeného nového přístupu byla potřeba lépe zohlednit hodnotu senescentních stromů (ve stadiu rozpadu – často jsou to jedinci s výrazně potlačenou korunou, se zhoršeným zdravotním stavem apod.), u nichž dle metodiky verze 2009 byly výsledné hodnoty sníženy, přestože z pohledu biotopu jsou často výrazně hodnotnější než zdravé stromy. Inspirací pro začlenění prvků se zvýšeným biologickým potenciálem byla v zahraničí používaná metoda hodnocení „Special Survey Method“. Tato metoda slouží k hodnocení stromů – veteránů, a především k zaznamenání všech mikrohabitatů, které pozorované stromy vytvářejí.²⁾

Společenská hodnota dřevin tak není odrazem jen přímo exaktně měřitelných veličin, ale po začlenění uvedeného principu odráží také širší souvislosti biologické povahy.

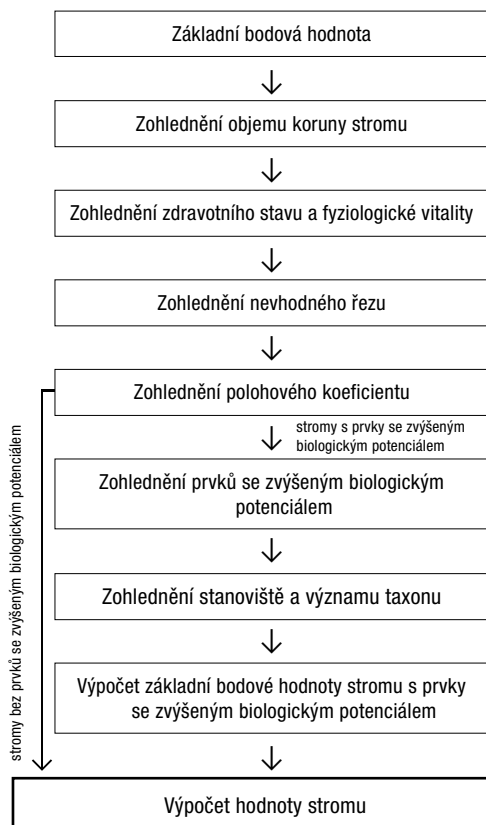

Schéma postupu výpočtu oceňování solitérního stromu

Princip metodiky¹⁾

Principiálně je metodika založena na výpočtu možné kompenzace odstraňovaných dřevin formou výsadby nových jedinců (nákladovým způsobem), a to v časovém rámci pěti let. Zavedením tohoto časového rámce se metodický postup liší od čistě nákladových oceňovacích postupů. Vycházíme z předpokladu, že především u stromů je nelogické počítat s kompenzací jejich odstraňování v časovém rámci odpovídajícím jejich skutečnému věku, protože tento čas ve značném množství případů přesahuje délku jedné lidské generace. Vyčíslení pouhé hodnoty nahrazované dřeviny by tak v podstatě legalizovalo znehodnocení životního prostředí pro stávající generaci obyvatel daného prostoru bez odpovídající kompenzace. V rámci stávající verze metodiky oceňování dle AOPK ČR se počítá s náhradou odstraňovaného stromu či keře formou výsadby více jedinců, jejichž funkční význam v horizontu stanovených pěti let povede k náhradě efektu dřevin odstraňovaných.

Jedním ze vstupních parametrů při oceňování dřevin je hodnocení zdravotního stavu a vitality stromu.
Foto: autor

Dalšími principiálními změnami v metodice ve verzi 2013 jsou:

- rozdělení stromů do kategorie A a B (dřívě skupina dřevin „rychlerostoucí“ a „ostatní“),
- úprava určení základní bodové hodnoty (u stromů kategorie A zůstává základní bodová hodnota stejná – od průměru kmene 60 cm, u stromů kategorie B od 100 cm; hodnotu ovlivňují již jen další vstupní parametry),
- změna postupu výpočtu průměru kmene u vícekmennů,
- začlenění kompenzačních opatření (viz dále).

Všechny uvedené úpravy jsou promítnuty zároveň do softwarového řešení na www.ocenovanidrevin.nature.cz.

Kompenzační opatření

Výhodou aktualizované metodiky oceňování je možnost výpočtu kompenzačních opatření za kácení nebo poškození dřevin. Jsou zde připraveny dva moduly – výsadba dřevin a pěstební zásahy prodlužující perspektivu stávajících stromů. Při vydávání povolení ke kácení dřevin na základě § 8 zákona č. 114/1992 Sb. v platném znění (ZOPK) je možné ukládat kompenzační opatření zatím pouze ve formě náhradní výsadby (§ 9 ZOPK). Současná situace je nevyhovující zejména proto, že není dostatek pozemků pro náhradní výsadby a orgány ochrany přírody nejsou nijak motivovány kompenzační opatření ukládat. K výraznějšímu zlepšení tohoto stavu by přispělo, pokud by existovala možnost jako kompenzaci ukládat i pěstební opatření prodlužující životnost stromů (myšleno ostatních stromů zůstávajících na lokalitě, nebo i jiných vybraných stromů). Tato pěstební opatření je v současnosti možné ukládat pouze ve vazbě na § 86, odst. 2 ZOPK.

Využití metodiky

Metodika AOPK ČR není v současnosti zakotvena v žádném právním předpisu ani normě či standardu, její používání není tedy právně závazné, a tak záleží na konkrétním odborníkovi či úředníkovi, zda metodiku AOPK ČR zvolí. AOPK ČR metodiku používá ve svých odborných stanoviscích či znaleckých

posudcích v případech, kdy je požadován výpočet hodnoty dřeviny, resp. ekologické újmy vzniklé pokácením, případně poškozením dřeviny. Zároveň její použití doporučuje orgánům ochrany přírody. V zájmu jejího širšího využití zřídila AOPK ČR internetové stránky www.ocenovanidrevin.nature.cz. Metodika AOPK ČR je tak vedle tištěné verze pro veřejnost široce dostupná a je čím dál využívanější.

Metodika AOPK ČR je určena pro zjištění společenské hodnoty, resp. újmy vzniklé pokácením nebo poškozením dřeviny (zejména nevhodným řezem, případně při ostatním poškození formou projevu na zdravotním stavu či vitalitě stromu) v souvislosti s příslušnými ustanoveními ZOPK. AOPK ČR metodiku používá ve svých odborných stanoviscích či znaleckých posudcích na základě požadavků obecních úřadů různých úrovní, České inspekce životního prostředí, Policie České republiky a dalších institucí státní správy, případně jednotlivců. Pro orgány ochrany přírody je metodika AOPK ČR významným nástrojem pro stanovení kompenzačních opatření za kácené dřeviny – uložení výše náhradní výsadby – ovšem jen v případech, kdy je kácení dřevin povoleno rozhodnutím orgánu ochrany přírody.

Další vývoj

Od počátku platnosti ZOPK jsou v něm zakotveny odvozy (§ 9). Po celou dobu existence ZOPK, tedy 22 let, jsou však neaplikovatelným ustanovením, protože dosud nedošlo k naplnění příslušného zmocnění. Právě pro odvozy však může být metodika AOPK ČR podkladem. Přes některé reakce (přílišná složitost a s ní související nároky na odbornost uživatele metodiky AOPK ČR, potažmo i obsluhy internetové kalkulačky) je metodika AOPK ČR ve verzi 2013 obhajitelná a použitelný nástroj. Řada podnětů odborné veřejnosti byla využita při přípravě verze 2013 a témata, na něž neexistoval zcela jednotný názor, byla v této nové verzi upravena (například byl upraven polohový koeficient).

Literatura

- ¹⁾ Kolařík a kol. (2013): Metodika AOPK ČR: Oceňování dřevin rostoucích mimo les
- ²⁾ Vojáčková B. (2012): Analýza „Specialist Survey Method“ a její aplikace na podmínky České republiky – bakalářská práce, Brno

Logickým vyústěním procesu tvorby metodiky oceňování dřevin ve vazbě na příslušná ustanovení ZOPK by mělo být začlenění odkazu na metodiku AOPK ČR do metodické instrukce Ministerstva životního prostředí k § 8 a 9 ZOPK pro orgány ochrany přírody. Za další kroky, jež by byly významným přínosem pro praxi, je možné pokládat rozšíření kompenzačních opatření za kácené dřeviny o pěstební opatření, která dosud v ZOPK nejsou zakotvena, případně rozpracování finančních odvodů za kácené dřeviny jako alternativy k ukládání náhradních výsadeb. Nastíněné kroky směrem k pěstebním opatřením či odvodům však již vyžadují novelu § 9 ZOPK.

Metodika je v tištěné podobě k dostání v knihovně AOPK ČR, Kaplanova 1, Praha – Chodov. Zároveň je k dispozici ke stažení ve formátu pdf na stránkách www.ocenovanidrevin.nature.cz. Uvítáme případné připomínky a podněty k dalšímu rozvoji.

Autor pracuje v AOPK ČR, odbor obecné ochrany přírody a krajiny

kreslil Jan Steklík